

тиції України 26.12.2012 № 1950/5). URL: Про затвердження Інструкції про... | від 08.10.1998 № 53/5 (rada.gov.ua) (дата звернення: 18.03.2024).

2. Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів, затверджене Наказом Міністерства юстиції України 03.03.2015 № 301/5 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 04 березня 2015 р. за № 249/26694. URL: Про затвердження Положення про... | від 03.03.2015 № 301/5 (Текст для друку) (rada.gov.ua) (дата звернення: 18.03.2024).

3. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 № 1950/5). URL: Про затвердження Інструкції про... | від 08.10.1998 № 53/5 (rada.gov.ua) (дата звернення: 18.03.2024).

4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 1 грудня 2022 року № 2811-IX. URL: Про авторське право і суміжн... | від 01.12.2022 № 2811-IX (rada.gov.ua) (дата звернення: 18.03.2024).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ЗБРОЇ, ВЧИНЕНИХ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

***Донець Андрій Ігорович,**
аспірант кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Одеського державного
університету внутрішніх справ
Єгоров Сергій Олександрович,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Одеського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

Теоретичні аспекти оперативно-розшукового документування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї, вчинених на деокупованих територіях України, на сьогодні потребують ґрунтовного наукового опрацювання. Широкого вжитку термін «документування» та похідні від нього знайшли і в наукових дослідженнях з оперативно-розшукової діяльності. Вчені активно послуговуються ним для позначення процесу фіксації фактичних даних про різні види кримінальних правопорушень [1; 2; 3; 4; 5; 9].

Зазначені терміни в минулому здебільшого застосовувалися саме в теорії та практиці оперативно-розшукової діяльності. Серед вчених-криміналістів і

представників науки кримінального процесу було більш прийнятним вести мову про «фіксацію фактичних даних», «збирання доказів» тощо. Лише окремі відомі криміналісти (Р.С. Белкін, В.К. Лисиченко, М.В. Салтевський, В.Г. Гончаренко та інші) цілком виправдано послуговувалися терміном «документування» та похідними від нього. Спостерігався і зворотній зв'язок. Так, М.А. Погорєцький розглядав теорію доказів як методологічну основу оперативно-розшукового документування організованої злочинної діяльності [7, с. 190].

У зв'язку з тенденцією зближення та взаємного проникнення ОРД та кримінального процесу, що була започаткована у 2012 році з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України, спостерігається активне використання цього терміну у кримінальному процесі [1, с. 26].

Окремі науковці, досліджуючи питання проведення негласних слідчих (розшукових) дій, пропонують доповнити цей інститут нормами, назви яких містять термін «документування». Наприклад, В.Г. Уваров пропонує внести зміни до гл. 21 КПК України та запровадити статтю «Безпосереднє спостереження та технічне документування юридично значущих фактів», до змісту якої зараховувати всі НСРД, передбачені ст. 260, 269 та 279 КПК України [10, с. 193]. Якщо змістовне наповнення запропонованої норми є дискусійним, то її назва відбиває процеси, що мають місце при проведенні НСРД, передбачені вказаними статтями [10].

Водночас термін «документування» та похідні від нього не знайшли належного використання законодавцем у правотворчому процесі. Так, поза межами ст. 5 термін «документування» зустрічається в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» лише один раз – у п. 2 ч. 1 ст. 8, де передбачено право оперативних підрозділів проводити контрольовану поставку та контрольовану і оперативну закупку товарів, предметів і речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь. При цьому законодавець зазначає, що проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупки здійснюються згідно з положеннями ст. 271 Кримінального процесуального кодексу України [8].

Зазначена стаття не містить терміну «документування» та похідних від нього. Немає його ні у гл. 20 «Слідчі (розшукові) дії», ні у гл. 21 «Негласні слідчі (розшукові) дії». Він зустрічається лише у гл. 42 КПК України «Загальні засади міжнародного співробітництва». Так, ст. 569 «Контрольована поставка» передбачає, що слідчий органу досудового розслідування України в разі виявлення ним контрабандної поставки при проведенні процесуальних дій, у тому числі за запитом про міжнародну правову допомогу, має право не вилучати її з місця закладки або транспортування, а за домовленістю з компетентними органами держави, куди її адресовано, безперешкодно пропустити її через митний кордон України з метою виявлення, викриття та документування злочинної діяльності міжнародних злочинних організацій [6]. Таким

чином, спостерігаються неоднакові підходи до використання терміну «документування»: науковці та розробники відомчих нормативно-правових актів цілком обґрунтовано ним послуговуються, а застосування його законодавцем є досить обмеженим та, цілком імовірно, випадковим.

У науці відсутні єдині погляди на сутність ключових понять, пов'язаних із документуванням, а вчені та представники відомчої правотворчості, часто без надання відповідних дефініцій, вживають різні похідні від нього («документування», «документування злочинів», «оперативне документування», «оперативно-розшукове документування», «документування оперативними підрозділами» тощо) [1; 3; 4; 5]. Викладене зумовлює необхідність сформувати категоріально-понятійний апарат документування оперативними підрозділами. На мою думку, цілком логічно розглядати поняття «документування» як похідне від поняття «документ». Саме так до цього питання здебільшого підходять представники не лише юридичних наук, а й інших галузей знань.

У теорії та практиці кримінального процесу та ОРД існує необхідність чітко сформулювати дефініції та визначити співвідношення понять «документування», «документування злочинів», «оперативне документування», «оперативно-розшукове документування», «оперативно-технічне документування» із запровадженням відповідних формулювань у законодавство. В межах ОРД та кримінального процесу документування потрібно розуміти як діяльність зі створення оперативно-розшукових і кримінальних процесуальних документів, а також діяльність з одержання вже створених документів, які можуть бути використані для виконання завдань ОРД і кримінального провадження.

Документування злочинів полягає у створенні та (або) одержанні документів, які містять фактичні дані про кримінально-карані діяння окремих осіб та груп. Суб'єктами документування злочинів можуть бути оперативні підрозділи, слідчий, прокурор. Воно здійснюється як в межах ОРД, так і в межах кримінального процесу. Документування злочинів є основним засобом одержання доказів-документів у кримінальному провадженні. Оперативне документування (документування, що здійснюється оперативними підрозділами) – діяльність оперативних підрозділів зі створення та (або) одержання документів, які містять інформацію, що може бути використана для прийняття рішень в ОРД, прийняття процесуальних, організаційних і тактичних рішень та доказування у кримінальному провадженні.

Оперативно-розшукове документування – різновид оперативного документування, що здійснюється винятково в межах ОРД. Оперативно-технічне документування – різновид оперативного документування, заснований на застосуванні технічних засобів одержання інформації, та який не може бути проведений без їх використання [1, с. 116].

На нашу думку, оперативно-розшукового документування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї, вчинених на деокупованих територіях України, доцільно розмежовувати на окремі стадії, до яких належить оперативний пошук фактичних даних про підготовку та вчинення кримінальних

правопорушень, а також осіб, які їх готують і вчиняють; провадження в оперативно-розшукових справах; досудове розслідування.

Література:

1. Албул С.В. Оперативно-розшукова діяльність: навчальний посібник / С. В. Албул, С. О. Єгоров, Є. В. Поляков, Т. Г. Щурат; за заг. ред. проф. С. В. Албула. – Одеса : ОДУВС, 2023. – 304 с.
2. Албул С.В. Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України: звіт про науково-дослідну роботу. Одеса: Одеський державний університет внутрішніх справ, 2024. – 382 с.
3. Албул С.В. Практичні аспекти опитування громадян під час документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України. *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 13 жовтня 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С. 126–131.
4. Біляєв В.О. Актуальні питання тактики документування злочинної діяльності підрозділами карного розшуку при проведенні опитування під час оперативного пошуку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 462–469.
5. Грібов М.Л. Правове регулювання документування вчинення злочину в кримінальному процесі й оперативно-розшуковій діяльності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1 (15). С. 129–140.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення 13. 30.2024).
7. Погорєцький М.А. Теорія доказів – методологічна основа оперативно-розшукового документування організованої злочинної діяльності. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2010. Вип. 22. С. 185–195.
8. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII із змін. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 16.03.2024).
9. Саковський А.А. Особливості документування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 2 (18). С. 49–59.
10. Уваров В.Г. Інститут втручання у приватне життя шляхом аудіо-, відеоконтролю. *Право і Безпека*. 2012. № 5. С. 190–194.